

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

The Memoirs and Memorials of Jacques de Coutre: Security, Trade and Society in 16th- and 17th-century Southeast Asia

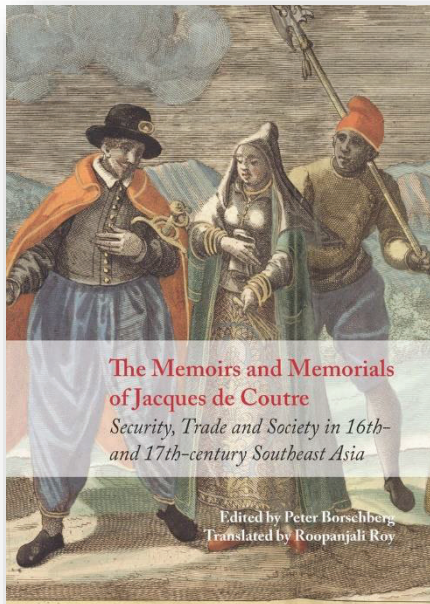
พนิดา จงสุขสมสกุล

คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Panida Jongsuksomsakul

Faculty of Business, Economics and Communication, Naresuan University

ผู้แต่ง: จาคส์ เดอ คูเทอร์ท (Jacques de Coutre)
บรรณาธิการ: ปีเตอร์ บอร์สแบร์ก (Peter Borschberg)
ผู้แปล: รุปีนจาลี รอย (Roopanjali Roy)

ภาพหน้าปก ภาพวาดสีน้ำ เป็นภาพคู่รักชาวโปรตุเกสกับคนรับใช้ กำลังเดินไปโบสถ์ยามค่ำคืน เป็นภาพที่ได้มาจากแผนการเดินทางของ ยอง ฮูเจน วัน ลินโชเตนส (Jan Huyghen van Linschoten's Itinerario and Reysgeschrift)

ภาพปกหลัง แผนที่อีสต์อินเดียนหรืออินเดียนตะวันออก (East Indies) โดยอับราฮัม โอเทลุส (Abraham Ortelius)

บันทึกการเดินทางในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของจาคส์ เดอ คูเทอร์ท เป็นการนำเอาสิ่งที่จาคส์จดไว้ระหว่างเดินทางเข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รongศาสตราจารย์ ดร. ปีเตอร์ ภากวิชาประวัติศาสตร์ แห่งมหาวิทยาลัยสิงคโปร์ (National University of Singapore) ได้เขียนวิจารณ์ และมีรอยเป็นผู้แปลจากภาษาโปรตุเกสเป็นภาษาอังกฤษออกตีพิมพ์เผยแพร่

ในเนื้อหาหนังสือเริ่มต้นจากการอธิบายตัวย่อที่ปรากฏในเอกสาร ภาพวาดประกอบโดยเฉพาะภาพแผนที่ที่วาดด้วยมือในศตวรรษที่ 15 - 16 และช่วงเวลาของกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1572/5 เป็นปีเกิดของจาคส์ เดอ คูเทอร์ท ประเทศเบลเยียม เมืองบรูจส์ (Bruges) และรับศีลแบัพติสม (Baptized) วันที่ 5 มีนาคม 1577 โดยออกเดินทางกับพี่ชายนามว่า พอล (Paul) ไปที่เมืองลิสบอน (Lisbon) ในปี ค.ศ. 1592 พร้อมกับพี่ชายอีกคน คือ Josph ไปที่เกาะกัว (Goa) ผ่านแหลมกู๊ดโฮป (Cape of Good Hope) ถึงเกาะกัววันที่ 14 กันยายน 1592 และออกเดินทางต่อไปที่มะละกาถึงวันที่ 28 กันยายน 1593 ใช้เวลาในการเดินทาง 1 ปีกับอีก 10 วัน

ตลอดระยะเวลาเดินทางในทะเลจากสิงคโปร์ไปปะหัง (Pahang) จนถึงปี 1595 วันที่ 8 พฤษภาคม ประมาณเดือนธันวาคมปฏิบัติภารกิจเป็นทางการทูตที่สยาม (Siam) และเข้าไปในเมืองอยุธยา (Ayutthaya) หลังจากนั้นปี 1596 เดินทางกลับผ่านเกาะมะละกา (Melaka) ผ่านกัมพูชา (Cambodia) มุ่งหน้าเข้าสู่

เกาะมะนิลา (Manila) ผ่านทางบรูไน (Brunei) ปาลาวัน (Palawan) และเกาะมินโดโร (Mindoro) ซึ่งทั้งหมดเป็น หมู่เกาะของฟิลิปปินส์ (The Philippines) ในปัจจุบัน

ปี 1600-1602 จาคส์ต้องไปเป็นพยานและเป็นล่ามให้กับแลมเบิร์ต บีสแมน (Lambert Biesman) กับการสู้รบกันทางทะเลของกองทัพเรือของสเปน (Spanish Armada) กับเรือของโอลิเวีย วัน นัวร์ (Olivier van Noort) ในอ่าวมะนิลา

ทั้ง 2 คนพี่น้องแต่งงานกับสาวที่เกาะกัว โดยผู้บันทึก จาคส์ แต่งงานเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 1603 หลังจากเดินทางกลับมาถึงเกาะกัว เขาตัดสินใจแต่งงานกับโดนา แคทารินา (Dona Catarina do Couto) ซึ่งเป็นน้องสาวของพี่สะใภ้

ปี 1606 เขาออกเดินทางยุโรป ผ่านเมืองโฮมูส (Hormuz) บาสรา (Basra) แบกแดด (Baghdad) ซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรบาบิโลน เมืองอะเลปโป (Aleppo) มุ่งหน้าสู่เมืองมาแซย์ (Marseille) เมืองท่าทางตอนใต้ของประเทศฝรั่งเศส ผ่านกรุงไซปรัส (Cyprus) มอลต้า (Malta) และแพนเทลเลเรีย (Pantelleria) ในปีเดียวกันจาคส์ถูกโจรสลัดตูเนเซีย (Tunisian) จับที่หมู่เกาะทางตอนเหนือของอัฟริกัน และจ่ายค่าไถ่ด้วยทองคำจำนวน 1000 escudo (หน่วยเงินในประเทศโปรตุเกส) หลังถูกปล่อยตัวเขาออกเดินทางต่อไปมาแซย์ (Marseille) เมืองบายอน (Bayonne) เมืองอิรุน (Irún) เมืองบายาโดลิด (Valladolid) เมืองเซโกเวีย (Segovia) เมืองแมดริด (Madrid) เมืองซานติเอโก เดอ คอมโพสเตลา (Santiago de Compostela)

วันที่ 1 เมษายน ปี 1623 ถูกจับที่เกาะกัวพร้อมกับพี่ชายโจเซฟ และถูกส่งตัวกลับไปเมืองลิสบอน เขาเสียชีวิตที่เมืองซาราโกซ่า (Zaragoza) ร่างของเขาถูกฝังไว้ที่โรงพยาบาลเซแอนดรูว์ (San Andres Hospital) เมืองแมดริด ประเทศสเปน

บทนำ เนื้อหาเป็นการอธิบายถึงที่มาของหนังสือเล่มนี้ ซึ่งได้รับการรวบรวมและแปลจากภาษาสเปนเป็นภาษาอังกฤษโดยผู้แปลนามว่า รุปันจาสิ รอย (Roopanjali Roy) ที่เคยอาศัยในประเทศโปรตุเกส และมีความสามารถในภาษาสเปน รวมไปถึงอิตาลี ทั้งนี้มหาวิทยาลัยแห่งชาติสิงคโปร์ (University of Singapore) เป็นผู้นำมาตีพิมพ์เป็นหนังสือเล่ม

นอกจากนี้ ยังมีทวีเคราะห์เพิ่มเติมจากศาสตราจารย์ปีเตอร์ บอร์สแบร์ก (Peter Borschberg) ที่ทำให้ทราบวิธีการเข้าใจและเข้าถึงเป้าหมายของการอ่านบันทึกเล่มนี้

การจัดแบ่งเนื้อหาในแต่ละบทใช้วิธีการบรรยายตามช่วงเวลา (Timeline) โดยระยะเวลาของบันทึกที่เริ่มต้นระหว่างปี 1623-1628 ระหว่างที่จาคส์ออกเดินทางจากบ้านเกิดบรูช (Bruges) ประเทศเบลเยียมกับพี่ชายโจเซฟ เพื่อออกแสวงหาโชคไปยังเมืองลิสบอน (Lisbon) ขณะที่เขาออกเดินทางมายังเอเชีย (Asia) เขาคือพ่อค้าเพชรพลอยและสินค้านานาชนิดที่เป็นที่ต้องการของเมืองต่างๆ สองพี่น้องตระกูล เดอ คอร์ท (The de Courte) เดิมเป็นพวกเฟลมิช (Flemish) เป็นคนถิ่นของเบลเยียมซึ่งเคยปกครองโดยโปรตุเกส เขาจึงมีความกดดันและอาจจะไม่ชอบชาวโปรตุเกสและชาวดัตช์ และเคยถูกจับด้วยข้อกล่าวหาว่าเป็นสายลับให้กับดัตช์ แต่เขาก็ยอมรับว่าชนชาติโปรตุเกสและดัตช์ต่างก็มีอิทธิพลทางความคิด รวมทั้งยังเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับการเดินเรือ ในประวัติศาสตร์บันทึกของชาวโปรตุเกสที่เริ่มออกเดินทางตั้งแต่ศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา ความรู้ เทคโนโลยี แผนที่และการบอกเล่าเรื่องราวของนักเดินทางมาร์โคโพลโล รวมทั้งการเข้ามาของนักแสวงโชครุ่นหลังๆ เป็นแรงบันดาลใจให้ตระกูลเดอ คอร์ท สองคนออกเดินทางเสี่ยงโชคและขนสินค้าจากเมืองหนึ่งไปแลกเปลี่ยนอีกเมืองหนึ่งในเอเชีย ทั้งจากทางตอนใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมถึงความทรงจำที่ได้เข้าเฝ้ากษัตริย์ราชวงศ์ของเมืองต่างๆ อาทิ เมืองมะลากา ประเทศมาเลเซีย เมืองปะหัง เมืองปัตตานี เมืองโยโฮร์ สยาม และมะนิลา ซึ่งแต่ละเมืองจะมีสินค้าที่มีลักษณะพิเศษและมีความต้องการที่อยากจะแลกเปลี่ยนสินค้าแตกต่างกันไป ดังเช่น การนำเอาอาวุธปืนไฟ ไม้ฝาง ไม้กฤษณา ทองคำ เพชรนิลจินดา ไปแลกกับผ้า เครื่องเทศ พริก และอื่นๆ ไม่เพียงเท่านั้นยังมีการค้าทาส เช่น การซื้อขายผู้ชายที่เป็นแรงงานติดมากับเรือเพื่อนำไปเป็นทหารในการออกรบ

หนังสือเล่มนี้สะท้อนให้เห็นโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นก่อนระบบโลกาภิวัตน์จากโลกทัศน์ของชาวโปรตุเกส (Globalization before Globalization: the case of the Portuguese World) และเป็นอัตชีวประวัติ

ของจาคส์ เดอ คาร์ท (Vida de Jaques de Courte) ซึ่งเป็นเอกสารที่เก็บรักษาโดยหอสมุดแห่งชาติประเทศสเปน (Biblioteca Nacional de España or National Library of Spain) ในกรุงแมดริด (Madrid) อยู่บนชั้นเก็บเอกสารเลขที่ Ms or Manuscript 2780 เอกสารแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประวัติส่วนตัวของจาคส์ เดอ คาร์ท ที่เขียนด้วยลายมือของเสมียนอย่างเรียบร้อยและส่วนที่ 2 เป็นลายมือของจาคส์ เดอ คาร์ท เอง เอกสารทั้ง 2 แบบนั้นถูกเก็บรวมกันภายหลังจากที่พี่น้อง เดอ คาร์ท ทั้ง 2 คนถูกส่งกลับไปยุโรปและปลายทศวรรษที่ 1620 มาจนถึงก่อนที่เขาจะพ้นจากข้อกล่าวหาในปี 1632

บันทึกจำนวน 242 หน้าถูกจัดเก็บไว้ในระบบฐานข้อมูลของห้องสมุด ลูกชายของจาคส์ เดอ คาร์ท คือ Esteban de Courte ทำการเรียบเรียงใหม่จาก 252 หน้าไปจนถึง 294 หน้าเพื่ออธิบายถึงการรักษานโยบายของรัฐบาลโปรตุเกสในอินเดีย (Estado de India) ที่เป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงนโยบายการผูกขาดทางการค้าของรัฐบาลยุคเดิม คือ ยุคของอุปราชอัลบูแควร์เกอ โดยเปลี่ยนในยุคของโลปูโซอารีซ เดอ อัลเบอร์กาเรีย (Lpop Soares de Albergaria) อันเป็นช่วงเวลาที่ตระกูล เดอ คาร์ท เข้ามาในประเทศไทย และแสดงบทบาททางการค้าโดยการสัมปทานและได้รับสิทธิทางการค้าจากรัฐบาลโปรตุเกส อินเดียดังกล่าวกับหลายประเทศ จนกระทั่งการค้าของรัฐบาลโปรตุเกสแบบเป็นทางการตกต่ำลง

บันทึกการเดินทางมาอินเดียตะวันออก (East India) ตั้งแต่ปี 1592 เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ มะละกา ปะหัง ปัตตานี โยโฮร์ สยามและมะนิลา ก่อนหน้าที่จะเข้ามาชาวดัตช์ ได้ทำการค้าที่เมืองท่ามะละกาก่อนโดยเดินทางด้วยเรือที่พร้อมรบ 500 ลำ มีทั้งขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก มีชื่อเรียกแตกต่างกันไปทั้ง เรือเดินสำเภอบางแบบจีน (junks) เรือกำปั่น (ships) และเรือจำนวนหนึ่ง (balas, lancharas) ที่ทำการค้ากันไปมาแล้วต้องหาสินค้าขึ้นเรือเพื่อให้เรือเกิดความสมดุลในน้ำหนัก

สินค้าที่ได้จากปะหัง โยโฮร์ เป็นสินค้าจำพวกที่ทำจากไม้เนื้อแดงหรือฝาง (Sappanwood) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการย้อมผ้าให้เป็นผ้าสีหายากเพราะจะต้องหาจากหมู่เกาะ Coromandel Coast (ปัจจุบัน

อยู่ในประเทศนิวซีแลนด์) ชีผึ้ง (beeswax) กายานหรือเบนซอย (Benzoin) ทองคำที่จะนำไปแลกเปลี่ยนกับเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มกับประเทศกัมพูชา อาณาจักรจามปา (Champa ปัจจุบัน คือ เมืองเว้ เวียดนาม) เมืองโคชินไชน่า (Cochinchina หรือเมืองสำคัญในไซ่ง่อน ประเทศเวียดนามและเคยถูกปกครองโดยฝรั่งเศส) หลังจากนั้นก็ไปชนไม้กฤษณา (Laden with eaglewood) kalambak กายาน หรือเบนซอยน์ (Benzoin) น้ำตาล ต้นหวาย ชีผึ้ง และอื่นๆ เมื่อผ่านไปทางเกาะบอร์เนียว จะได้สินค้าประเภทกระดองเต่า การบูร ชีผึ้ง ทอง เพชรนิลจินดา รวมทั้งอวัยวะของสัตว์ทั้งหลาย สินค้าที่ได้จากสยามส่วนใหญ่เป็น

เรือโปรตุเกสจะเอาผ้ามาขายและซื้อเครื่องเทศกลับไปด้วยรวมทั้งซื้อไวน์ ข้าวสาลี น้ำมันโอลีฟ และเนย ที่ไม่มีขายที่เกาะมะละกากลับไปขายและจะมีเรือประมาณ 4 ลำเดินทางไปที่ต่อประเทศญี่ปุ่น การเข้าไปยังประเทศทั้ง 2 จะต้องจ่ายภาษีสินค้าเข้ากับกษัตริย์ของประเทศนั้นๆ สินค้าจากสยามที่เป็นที่ต้องการของประเทศจีนคือดีบุกและงาช้าง ทำให้จาคส์แสวงหาสินค้าดังกล่าวกับชาวสยาม สินค้าจากสยามที่ญี่ปุ่นต้องการ คือ งาช้าง พรอทไม้กฤษณา หนึ่งกวาง นอกจากนี้โปรตุเกสยังยื่นข้อเสนอในการช่วยเหลือสยามด้วยการแลกเปลี่ยนระหว่างสิทธิพิเศษทางการค้าและการได้รับสิทธิทางการค้าแทนชาวดัตช์

การเรียนรู้ทางวัฒนธรรมและภาษา จาคส์เรียนรู้วัฒนธรรมหลายอย่างจากหลายเมืองที่ผ่าน โดยเฉพาะการเข้าเฝ้าพระมหากษัตริย์ของสยามที่จะต้องก้มหน้า หมอบกราบ การได้รับพระราชทานเขียนหมากที่บรรจุในกล่องชุบทอง (gild box) ซึ่งมีราคาประมาณ 50 escudo หากเป็นพระนักบวชและคนสูงศักดิ์ในพระมหากษัตริย์จะพระราชทานหมากในกล่องทองจริง (golden box) ราคาต่อกล่อง 2000 escudo (pp. 110-111)

การใช้ภาษาโปรตุเกสจะมีชาวโปรตุเกสที่สมัครเข้ารับราชการในสยามและได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้รับใช้ในสมเด็จ มีการแต่งงานข้ามชาติแต่โดยส่วนใหญ่ชาวโปรตุเกสจะแต่งงานกับหญิงชาวมอญ เพราะมีอุปนิสัยเรียบร้อย ชอบทำงานบ้าน และรับใช้เก่ง ในขณะที่ชนชาวสยามในเวลานั้นที่เป็นหญิงพื้นเมืองจะแต่งงานกับชาวจีนที่เดินทางเข้ามา

ค้าขายมากกว่าชนชาติอื่นๆ ในขณะที่ชาวดัตช์นิยมแต่งงานกับสาวชาวเวียดนามเพราะได้เข้าไปปกครองประเทศเวียดนามในเวลานั้น บางคนแต่งงานกันทางการเมือง ต้องการรวมความสัมพันธ์ทางการค้า และให้มีสิทธิ์ในการสร้างที่พักอาศัยในแผ่นดินสยาม

ชาวโปรตุเกสพยายามสร้างอำนาจในการเจรจาต่อรองเพื่อให้ได้ผลผลิตและจำหน่ายเครื่องอัญมณีทั้งเพชรพลอย หับทิม จากสยาม ในช่วงเวลานั้น การนำเข้าและส่งออกทองคำและเครื่องประดับสำเร็จรูป ในรูปของสินค้าและเครื่องบรรณาการจากสยามรัฐไปยังต่างประเทศตลอด ตระกูลคาร์ทเลย์ออกเดินเรือในฐานะพ่อค้าเพชรพลอยชาวเฟลมมิชที่ใช้เวลาในการเดินทาง 10 ปี เรียนรู้วิธีการใช้ชีวิตแบบทหารเรือ เรียนรู้กระบวนการค้าขาย การทำสัญญาค้าขาย การเจรจาต่อรองกับพระมหากษัตริย์และผู้นำในแต่ละพื้นที่ รวมทั้งยังทำหน้าที่เป็นล่ามระหว่างชาวโปรตุเกส หรือชาวสเปน และชาวดัตช์ รวมไปถึงเขียนความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนาในมุมมองที่แตกต่างไปจากที่เคยเขียนผ่านมา

ไม่เพียงเท่านั้น เนื้อหาในเอกสารพบว่าไม่มีเพียงแต่เรื่องการค้า สินค้า การเดินทางเท่านั้น แต่ยังมีกรณีจذبที่กประสงค์การณที่เลวร้าย ทั้งที่เกิดจากการเผชิญหน้ากับปัญหาได้ฝุ่นในทะเลชูลู (p.161) บ้านพักที่มะละกาถูกเผา (p.146) ถูกโจรปล้นที่โมซัมบิก (Mozambique) (p.71) และถูกทำร้ายร่างกายระหว่างเดินอยู่บนถนนระหว่างทางกลับจากสยาม (p.127)

บทวิจารณ์ เนื่องจากหนังสือเล่มนี้เป็น การแปลมาจากบันทึกของนักเดินทางที่ในเวลานั้น มีเพียงกระดาษและปากกา ลักษณะของการเขียนจึงเป็นการแปลเป็นภาษาอังกฤษง่ายๆ และเต็มไปด้วยคำศัพท์เฉพาะจำนวนมาก รวมทั้งยังมีคำศัพท์โบราณที่เป็นชื่อเฉพาะซึ่งไม่ได้ใช้ในปัจจุบัน แต่ผู้เขียนและผู้แปลได้ทำการรวบรวมคำศัพท์ไว้ท้ายเล่มและอธิบายความของคำศัพท์แต่ละคำ โดยแบ่งออกเป็น 2 หมวดหมู่ คือ การรวบรวมคำศัพท์ที่ไม่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ ชื่อเฉพาะ อัตราเงินแลกเปลี่ยน ระบบการวัดและสินค้าต่างๆ (Glossary of Non – Geographic Name, Currencies, Measures and Commodities) และหมวดคำศัพท์สถานที่ต่างๆ และคำศัพท์ทางด้านภูมิศาสตร์ (Place Names and Geographic Terms)

ซึ่งคำศัพท์เหล่านั้นมีทั้งที่เป็นภาษาสเปน ภาษาโปรตุเกส ภาษาฝรั่งเศส ภาษาอิตาลี ภาษาเวียดนาม ภาษาไทย ภาษาอินเดีย ภาษากัมพูชา และภาษาถิ่นที่ไม่สามารถแปลเป็นภาษาอังกฤษได้

เอกสารไม่มีสีสันมาก เนื่องจากภาพวาดทั้งหมดเป็นภาพสีน้ำมันที่ได้รับการถ่ายซ้ำให้ออกมาอยู่บนหน้ากระดาษและส่วนใหญ่เป็นภาพแผนที่ของสถานที่ต่างๆ ที่วาดด้วยมือจากจินตนาการที่มองเห็นจากกล้องมองภาพระยะไกลทำให้ภาพไม่สวยเท่าที่ภาพจริงและเนื้อหาไม่มีภาพใดๆ สอดแทรกระหว่างการอ่าน อาจจะทำให้ผู้อ่านรู้สึกเมื่อยสายตาไม่สามารถพักสายตาหรือมองเห็นภาพจริงของเหตุการณ์ในอดีตได้ แต่ผู้เขียนได้พยายามอธิบายลักษณะรูปร่างหน้าตา เสื้อผ้าโดยเฉพาะลักษณะของท้องพระโรงที่ทำให้มองเห็นภาพความยิ่งใหญ่อยู่หลังการของพระราชวังและการประทับที่สูงของกษัตริย์สยามได้ (ในเวลาดังกล่าวคือพระนเรศวร) รวมไปถึงการใช้คำที่แสดงให้เห็นภาพอากัปกิริยาอาการของชาวต่างชาติที่ไม่เคยหมอบกราบเช่นคนสยาม การก้มหมอบกราบพระนเรศวรของพวกเขาก็เป็นภาพที่ดูขบขันเมื่อมองจากที่สูงลงมา เช่น

“...We then arrived, keeping our heads bowed down very low, with both hands together on our shoulders and almost doubled over-it would undoubtedly have been a laughable sight to see us in that posture—at the enclosure where the king was seated with regal majesty at the highest level, on a royal throne made of solid gold—as we learnt later—which was like a bed with a canopy. Instead of curtains it was enclosed with glazed windows, and he was inside, from where he spoke to us through a window that was also rendered in glass. We could barely see him. His brother was seated at the floor of the throne, the White Prince—as they called him—along with a bonzo, who was the head of his priests, the brother of the king of Pegu.”

จากข้อความจะเห็นภาพว่า สมเด็จพระนเรศวรจะนั่งอยู่บนที่นั่งสูง มีหน้าต่างที่เป็นกระจกปิดกั้นทำให้ไม่สามารถมองเห็นพระองค์ได้ชัดเจน พระองค์ดำรงรับสั่งและตรัสผ่านหน้าต่างกระจกที่ทำให้คน

ข้างล่างไม่สามารถเห็นพระพักตร์ของพระองค์ได้ ขณะเดียวกันพระองค์ชาวอันเป็นชื่อเรียกเล่นๆ ที่ชาวต่างชาติเรียกว่า White Princess ในระดับเดียวกับหัวหน้าพระสงฆ์พี่ชายของกษัตริย์แห่งเมืองบาโก หรือเมืองพะโค

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นเหมือนสมุดบันทึกความทรงจำและไม่มีภาพสอดแทรก กลวิธีเป็นการเล่าเรื่องตามเวลาแต่เป็นบันทึกความทรงจำที่คนรุ่นใหม่จะเห็นภาพในอดีตหากนับจากยุคของผู้เขียน บทความย้อนกลับไปเป็นเวลามากกว่า 400 ปี ซึ่งในยุคเวลานั้นไม่มีเทคโนโลยีการบันทึกที่ทันสมัย มีแต่เพียงการเล่าด้วยปากและการจดบันทึกลงบนใบลานหรือบนกระดาน ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะจดบันทึกเรื่องของเจ้านายในด้านภารกิจสำคัญและมีแต่เรื่องที่เป็นทางการ ปรากฏการณ์ของความจริงในยุคสมัยที่สะท้อนภาพความจริงเป็นสิ่งที่อยู่เหนืออำนาจในการเข้าถึงของประชาชนหรือไพร่พลทั่วไป การสะท้อนภาพการเข้าเฝ้ากษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบันย่อมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นคุณค่าและความสำคัญของการจดบันทึกและการถ่ายทอดด้วยตัวอักษรผ่านถ้อยคำภาษาที่ได้รับการแปลอย่างดี ซึ่งผู้บันทึกไว้ก็ได้ใช้ถ้อยคำภาษาที่เป็นการกล่าวถึงพระราชอำนาจในสมเด็จพระนเรศวรแต่อย่างใด

สำหรับผู้อ่านที่ไม่ใช่คนสยามซึ่งนับถือกษัตริย์ เช่น คนยุโรป การได้อ่านบันทึกการเดินทางเล่มนี้ที่อธิบายให้เห็นภาพว่าจะต้องเดินทางผ่านเมืองไหนทางใด จะได้สินค้าและสิ่งอื่นใดเป็นของติดเรือ เพื่อนำไปแลกเปลี่ยนและถวายให้กับเจ้าเมืองแต่ละประเทศแล้ว ยังเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้เกิดการเดินทางออกสำรวจประเทศต่างๆ จนทำให้เกิดลักษณะของการเสียโชค การแต่งงานข้ามเผ่าพันธุ์ การผสมพันธ์และการเกิดขึ้นของผู้คนที่มาจากเชื้อชาติหลากหลาย และความสัมพันธ์อันดีระหว่างเมืองต่างๆ ทั่วโลก ที่สามารถเรียกได้ว่ามีโลกาภิวัตน์เกิดขึ้นมาตั้งแต่ลุ่มล้าความเชื่อเรื่องโลกแบน ได้ด้วยการออกเดินทางจากที่หนึ่งผ่านเมืองและผู้คนที่หน้าตามีความหลากหลาย และเดินทางกลับไปทีเดิมได้ โดยไม่ย้อนเส้นทางกลับไปในทิศทางเดิม เช่นเดียวกับผู้บันทึกหนังสือเล่มนี้ ที่ออกเดินทางออกจากลิสบอน มาทางแหลมกู๊ดโฮป ผ่านไปยังหลายเมืองผ่านญี่ปุ่น จีน จนกระทั่งกลับไปยังแผ่นดินที่จากมาได้ในเวลา 10 กว่าปี

บันทึกความทรงจำเล่มนี้ ทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจเหมือนได้อ่านหนังสือสารคดีท่องเที่ยว ที่ได้รับความรู้ด้านการค้า วัฒนธรรมและการปฏิบัติตัวในเมืองต่างๆ ภายใต้การดำรงชีวิตในระบบเศรษฐกิจโลก การเดินทางครั้งนี้ไม่ได้เป็นการเดินทางเพื่อออกล่าอาณานิคมแบบทหาร จึงเกิดลักษณะความสัมพันธ์ทางการค้า และความสัมพันธ์ของเจ้านายผ่านตัวแทนแต่ละเมือง ในช่วงแรกของการเดินทางมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2 พี่น้องเดอ คาร์ท เข้ามาแบบจู่โจม จนเมื่อเข้าถึงวัฒนธรรมและเข้าใจในวัฒนธรรมเมื่อกลับเข้ามาอีกครั้งมาในลักษณะทางการทูต เช่นเดียวกับที่ เมนเดส ปินโต (Mendes Pinto) ได้เคยสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตโดยมีข้าราชการติดตามจำนวนหนึ่ง

ช่วงระหว่างปี 1594 - 1603 ทั้งมะละกาและมะนิลา ต่างก็เป็นศูนย์กลางในการนำเข้าสินค้าของชนชาติไอบีเรียน (Iberians) ซึ่งประการแรก เป็นการควบคุมการค้าที่มีความสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศในเขตมหาสมุทรอินเดีย และประเทศในเขตทะเลจีนใต้ ประการที่ 2 เป็นเมืองสำหรับพักการเดินทางรอบโลกของเรือใบขนาดใหญ่ในรอบปี บันทึกของคาร์ทยังพบว่า การเข้ามาล่าอาณานิคมโดยธรรมชาติจะต้องมีการฆาตกรรม เช่น การฆาตกรรมกัปตันของเมืองมะละกา อะพอนโซ เดอ เมอโล (p. 127) การสังเอดมิชชันนารีชาวสเปน เช่น กาเบรล เควลโรกา เดอ อันโตนิโอ (Gabriel Quiroga de S. Antonio O.P.) ทำให้เกิดการไม่ไว้วางใจและการเข้าไปของตระกูลคาร์ท จึงใช้วิธีการทหารแทนศาสนา และมีการถวายเครื่องราชบรรณาการให้กับเจ้าเมืองใหญ่ๆ รวมทั้งมีการจ่ายภาษีตามหลักการของการเข้าเมืองตั้งที่แต่ละเมืองกำหนดไว้ จนได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้ทำการค้าขายและเป็นล่ามช่วยแปลภาษา

ส่วนท้ายสุดของหนังสือคือการทำดัชนีคำศัพท์ต่างๆ ที่อธิบายคำเหล่านั้นและอ้างอิงเลขหน้าเพื่อให้ง่ายต่อการค้นเนื้อหา แม้หนังสือจะมีความหนาและใช้เวลาในการอ่านนาน เนื่องจากมีคำศัพท์ที่จะต้องทำความเข้าใจที่มาโดยเฉพาะคำศัพท์โบราณที่ไม่มีปรากฏในพจนานุกรมรุ่นใหม่ จำเป็นต้องใช้พจนานุกรมและเว็บไซต์ที่รวบรวมเรื่องราวต่างๆ ในอดีตเป็นตัวช่วยให้การอ่านเป็นไปอย่างชัดเจน